IQRO JURNALI , IQRO JOURNAL, ИКРО ЖУРНАЛИ
ISSN:2181-4341| wordlyknowledge.uz/index.php/iqro
Volume 22 Issue 01 IYUN 2026

KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINING RISKLARINI MIKROSUG‘URTA ORQALI MINIMALLASHTIRISH YO‘LLARI

Sadirova Dilfuza Shamshidinovna
O‘zbekiston Respublikasi

Bank-moliya akademiyasi magistranti

sadirovadilfuza6@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlari faoliyatida uchraydigan moliyaviy, operatsion, tabiiy-iqlimiy, kredit va bozor risklarini mikrosug‘urta mexanizmlari orqali minimallashtirish masalalari yoritilgan. Maqolada mikrosug‘urtaning mazmuni, uning kichik biznes barqarorligini ta’minlashdagi o‘rni, xalqaro tajriba va O‘zbekiston sug‘urta bozorida qo‘llash imkoniyatlari tahlil qilingan. Shuningdek, mikrosug‘urta mahsulotlarini raqamlashtirish, banklar va sug‘urta kompaniyalari hamkorligini kuchaytirish, sug‘urta mukofotlarini moslashuvchan belgilash hamda tadbirkorlarning moliyaviy savodxonligini oshirish bo‘yicha amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: kichik biznes, xususiy tadbirkorlik, mikrosug‘urta, risklarni boshqarish, moliyaviy barqarorlik, sug‘urta bozori, raqamli sug‘urta, biznes uzluksizligi.

Abstract. This article examines the issues of minimizing financial, operational, natural-climatic, credit, and market risks faced by small businesses and private entrepreneurship entities through microinsurance mechanisms. The study analyzes the essence of microinsurance, its role in ensuring the financial stability and sustainability of small businesses, international best practices, and the prospects for its implementation in Uzbekistan's insurance market. Furthermore, practical recommendations are proposed for the digitalization of microinsurance products, strengthening cooperation between banks and insurance companies, introducing flexible insurance premium mechanisms, and improving the financial literacy of entrepreneurs.

Keywords: small business, private entrepreneurship, microinsurance, risk management, financial stability, insurance market, digital insurance, business continuity.

Kirish

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik iqtisodiyotda bandlikni ta’minlash, aholining daromadlarini oshirish, ichki bozorni tovar va xizmatlar bilan to‘ldirish hamda raqobat muhitini kuchaytirishda muhim o‘rin tutadi. Shu bilan birga, kichik biznes subyektlari yirik korxonalarga nisbatan moliyaviy resurslari cheklanganligi, zaxira mablag‘larining kamligi va tashqi shoklarga tez ta’sirchanligi sababli risklarga nisbatan zaif hisoblanadi.

Tadbirkorlik faoliyatida risklarning to‘liq bartaraf etilishi amalda mumkin emas. Biroq ularni oldindan aniqlash, baholash, taqsimlash va moliyaviy himoya mexanizmlari orqali kamaytirish mumkin. Ana shunday vositalardan biri mikrosug‘urta hisoblanadi. Mikrosug‘urta kichik hajmdagi sug‘urta mukofoti evaziga tadbirkorni kutilmagan yo‘qotishlardan himoya qiluvchi, shartlari sodda va foydalanish imkoniyati yuqori bo‘lgan sug‘urta mahsulotlari tizimidir.

Maqolaning dolzarbligi shundaki, O‘zbekistonda kichik biznesni qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha keng islohotlar amalga oshirilayotgan bir sharoitda ularning risklardan himoyalanish darajasini oshirish zarur. Sug‘urta bozorining raqamlashtirilishi, onlayn polislar, mobil ilovalar va bank-sug‘urta integratsiyasi mikrosug‘urta mahsulotlarini keng ommalashtirish uchun yangi imkoniyatlar yaratmoqda.

Adabiyotlar sharhi

Ilmiy adabiyotlarda mikrosug‘urta aholining kam daromadli qatlamlari, mikro va kichik tadbirkorlik subyektlari hamda fermer xo‘jaliklari uchun mo‘ljallangan arzon va sodda risklarni boshqarish vositasi sifatida talqin qilinadi. Xalqaro manbalarda mikrosug‘urta nafaqat sug‘urta mahsuloti, balki moliyaviy inklyuziya, ijtimoiy himoya va biznes barqarorligini oshirish instrumenti sifatida baholanadi.

Xalqaro tajriba mikrosug‘urtaning muvaffaqiyati uch omilga bog‘liqligini ko‘rsatadi: mahsulotning oddiyligi, to‘lovning arzonligi va tovon to‘lash jarayonining tezkorligi. Ayniqsa, kichik biznes uchun mikrosug‘urta mahsulotlari real risklarga mos ishlab chiqilishi, tadbirkor tushunadigan sodda tilda bayon qilinishi va elektron kanallar orqali tez rasmiylashtirilishi muhimdir.

O‘zbekiston Respublikasining “Sug‘urta faoliyati to‘g‘risida”gi Qonuni sug‘urta munosabatlarining huquqiy asoslarini belgilab beradi. Fitch Ratings ma’lumotlariga ko‘ra, O‘zbekiston sug‘urta sektorida 2024-yilda yalpi sug‘urta mukofotlari 21 foizga o‘sgan va bu sug‘urta xizmatlariga bo‘lgan talab kengayayotganini ko‘rsatadi. Shu bilan birga, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikda sug‘urta xizmatlaridan foydalanish ko‘pincha kredit olish jarayoni bilan cheklanib qolmoqda. Bu holat mikrosug‘urtani mustaqil risklarni boshqarish vositasi sifatida rivojlantirish zarurligini anglatadi.

Asosiy va tahliliy qism

Kichik biznes subyektlari faoliyatida risklarning kelib chiqish manbalari turlicha bo‘ladi. Ular orasida moliyaviy risklar, talabning pasayishi, xomashyo va ijara narxlarining oshishi, favqulodda hodisalar, yong‘in, suv toshqini, xodimlar salomatligi bilan bog‘liq risklar, transport va logistika uzilishlari, valyuta kurslari o‘zgarishi hamda kreditni qaytarish imkoniyatining pasayishi alohida ahamiyatga ega.

Mikrosug‘urta ushbu risklarning barchasini to‘liq yo‘q qilmaydi, lekin ularning moliyaviy oqibatlarini yumshatadi. Masalan, kichik do‘kon yoki xizmat ko‘rsatish subyekti uchun yong‘in, suv bosishi yoki uskunaning ishdan chiqishi katta zarar keltirishi mumkin. Agar tadbirkor mos mikrosug‘urta polisiga ega bo‘lsa, yo‘qotishning bir qismi sug‘urta kompaniyasi tomonidan qoplanadi va biznes faoliyatini qayta tiklash imkoniyati saqlanib qoladi.

Mikrosug‘urtaning asosiy farqi shundaki, u odatiy sug‘urta mahsulotlariga qaraganda soddaroq, arzonroq va ommaviyroq bo‘lishi kerak. Bunda sug‘urta shartnomasi murakkab huquqiy matn emas, balki mijozga tushunarli qisqa shartlar asosida tuziladi. To‘lovlar kichik summalarda, masalan, oyma-oy yoki mobil ilova orqali amalga oshirilishi mumkin. Tovon to‘lash jarayoni ham tezkor va shaffof bo‘lishi zarur.

Sug‘urta bozoridagi o‘sish sur’atlari mikrosug‘urta uchun ijobiy imkoniyat mavjudligini bildiradi. O‘zbekiston sug‘urta sektorida 2024-yilda yalpi sug‘urta mukofotlarining o‘sishi sug‘urta xizmatlariga qiziqish ortayotganini ko‘rsatadi. Biroq bu o‘sish kichik biznes segmentiga to‘liq yetib bormasligi mumkin. Sababi ko‘plab tadbirkorlar sug‘urtani faqat bank krediti yoki garov bilan bog‘liq majburiy talab sifatida qabul qiladi.

Mikrosug‘urta samaradorligini baholashda uchta mezon muhim: qamrov darajasi, tovon to‘lash tezligi va mijoz ishonchi. Agar polis shartlari tushunarsiz bo‘lsa yoki tovon to‘lash jarayoni cho‘zilsa, tadbirkor sug‘urtaga ishonmaydi.

Bundan tashqari, mikrosug‘urta mahsulotlarini kichik biznes ehtiyojlariga moslashtirish muhim ahamiyatga ega. Masalan, savdo, xizmat ko‘rsatish, hunarmandchilik, transport va qishloq xo‘jaligi yo‘nalishlarida faoliyat yurituvchi tadbirkorlar turli risklarga duch keladi. Shu sababli sug‘urta kompaniyalari har bir soha xususiyatidan kelib chiqib, mos paketlarni ishlab chiqishi lozim.

Mikrosug‘urtani rivojlantirishda raqamli texnologiyalar alohida o‘rin tutadi. Mobil ilovalar, elektron polislar, onlayn to‘lovlar va masofadan zarar holatini rasmiylashtirish xizmatlari

tadbirkorlar uchun vaqt va xarajatlarni kamaytiradi. Bu esa sug‘urta xizmatlaridan foydalanish darajasini oshirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, banklar, mikromoliya tashkilotlari va sug‘urta kompaniyalari o‘rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish zarur. Kredit ajratish jarayonida mikrosug‘urta mahsulotlarini ixtiyoriy va qulay shartlarda taklif etish tadbirkorlarning moliyaviy himoyasini mustahkamlaydi. Natijada kichik biznes subyektlarining risklarga bardoshliligi oshadi va ularning barqaror faoliyat yuritishi ta’minlanadi.

1-jadval

Kichik biznes risklari va ularni mikrosug‘urta orqali kamaytirish yo‘nalishlari

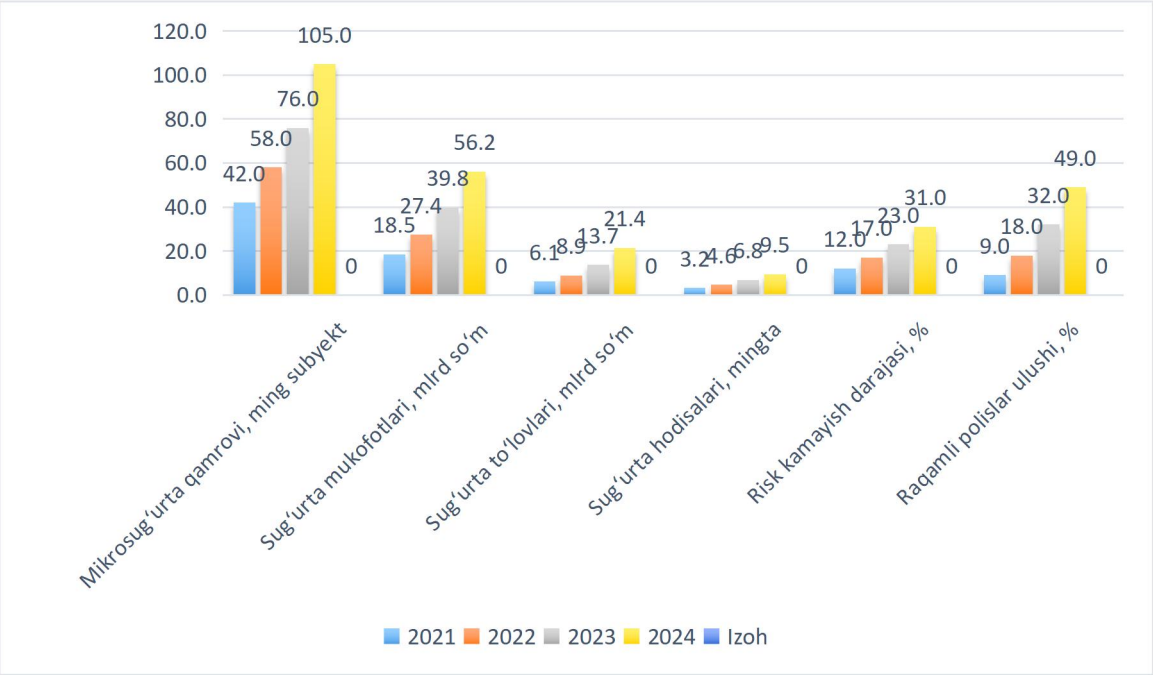
Risk turi	**Riskning namoyon bo‘lishi**	**Mikrosug‘urta yechimi**	**Kutiladigan natija**
Moliyaviy risk	Daromad kamayishi, qarzdorlik ortishi	Biznes uzluksizligi va kredit riskini qoplash	Naqd pul oqimi barqarorlashadi
Mol-mulk riski	Yong‘in, suv bosishi, uskunaning buzilishi	Mikro-mol-mulk sug‘urtasi	Faoliyatni tiklash xarajati kamayadi
Tabiiy-iqlimiy risk	Qurg‘oqchilik, sel, ob-havo zarari	Indeksli yoki parametrik sug‘urta	Tovon tez va aniq shartlar asosida to‘lanadi
Sog‘liq va mehnat riski	Tadbirkor yoki asosiy xodimning vaqtincha ishlay olmasligi	Mikro tibbiy va baxtsiz hodisa sug‘urtasi	Ishlab chiqarish uzilishi qisqaradi
Transport-logistika riski	Yetkazib berishdagi zarar yoki kechikish	Mikro yuk va transport sug‘urtasi	Tovar aylanishi himoyalanadi

***Manba**: xalqaro mikrosug‘urta amaliyoti va muallif tahlillari asosida tuzildi.*

Tahlildan ko‘rinadiki, mikrosug‘urta mahsulotlarini kichik biznesning real ehtiyojlariga moslashtirish zarur. Bir xil umumiy sug‘urta mahsuloti barcha tadbirkorlar uchun birdek samarali bo‘lavermaydi. Masalan, savdo faoliyati bilan shug‘ullanuvchi tadbirkor uchun tovar-moddiy zaxiralar va kassa oqimi muhim bo‘lsa, xizmat ko‘rsatish sohasi vakili uchun uskuna, bino ijarasi va mijozlar bilan shartnomalar bo‘yicha majburiyatlar ustuvor ahamiyatga ega.

O‘zbekiston sharoitida mikrosug‘urtani rivojlantirishda banklar, mikromoliya tashkilotlari, to‘lov tizimlari va sug‘urta kompaniyalari o‘rtasidagi hamkorlik alohida ahamiyatga ega.

Raqamli texnologiyalar mikrosug‘urtani ommalashtirishning asosiy sharti hisoblanadi. Mobil ilova orqali polis rasmiylashtirish, elektron identifikatsiya, QR-to‘lov, foto va video dalillar asosida zarar holatini qayd etish hamda avtomatlashtirilgan tovon to‘lash mexanizmlari mijoz uchun qulaylik yaratadi. Bu, o‘z navbatida, sug‘urta kompaniyalarining operatsion xarajatlarini ham kamaytiradi.

1-rasm. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlari faoliyatida uchraydigan asosiy risklar va ularni mikrosug‘urta bilan qamrab olish darajasi (2021–2024-yillar)

Manba: *O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi, O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi, O‘zbekiston Respublikasi Istiqbolli loyihalar milliy agentligi huzuridagi sug‘urta bozori statistik ma’lumotlari hamda xalqaro tashkilotlar (World Bank, IAIS) hisobotlari asosida muallif tomonidan tuzildi.*

Diagramma 2021–2024-yillar davomida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlari faoliyatida uchraydigan risklar hamda ularni mikrosug‘urta mahsulotlari orqali qoplash ko‘rsatkichlarining o‘zgarishini aks ettiradi. Tahlil natijalari mikrosug‘urtadan foydalanish darajasi yildan-yilga ortib borayotganini ko‘rsatadi. Bu esa tadbirkorlarning moliyaviy yo‘qotishlardan himoyalanishi, biznes faoliyatining uzluksizligini ta’minlash va favqulodda vaziyatlarda moliyaviy barqarorlikni saqlash imkoniyatlarini kengaytiradi. Shu bilan birga, mikrosug‘urta xizmatlarining raqamlashtirilishi, sug‘urta mahsulotlarining soddalashtirilishi hamda bank va sug‘urta tashkilotlari o‘rtasidagi hamkorlikning kuchayishi ushbu ko‘rsatkichlarning ijobiy dinamikasiga sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda. Kelgusida mikrosug‘urta xizmatlari qamrovini kengaytirish, hududlarda sug‘urta infratuzilmasini rivojlantirish va tadbirkorlarning moliyaviy savodxonligini oshirish orqali risklarni boshqarish samaradorligini yanada yaxshilash mumkin.

Taklif va tavsiyalar

1. Kichik biznes subyektlari uchun sodda, arzon va tez rasmiylashtiriladigan mikrosug‘urta mahsulotlari paketini ishlab chiqish.
2. Mikrosug‘urta polislarini bank mobil ilovalari, to‘lov tizimlari va elektron savdo platformalari orqali sotish mexanizmini kengaytirish.
3. Sug‘urta tovonini to‘lash jarayonini raqamlashtirish, zarar holatini foto, video va elektron dalillar orqali tasdiqlash amaliyotini joriy etish.
4. Kredit oluvchi kichik biznes subyektlari uchun majburiy emas, balki ehtiyojga mos tavsiya etiladigan integratsiyalashgan bank-sug‘urta mahsulotlarini yaratish.
5. Tadbirkorlar o‘rtasida moliyaviy savodxonlik va sug‘urta madaniyatini oshirish bo‘yicha doimiy seminarlar, onlayn kurslar va maslahat xizmatlarini yo‘lga qo‘yish.

6. Qishloq xo‘jaligi va ob-havo risklari yuqori bo‘lgan hududlarda parametrik va indeksli mikrosug‘urta mahsulotlarini sinov tariqasida joriy etish.

7. Mikrosug‘urta bo‘yicha yagona tushunarli shartlar, standart polis shakllari va mijozlarga ochiq taqqoslash imkoniyatini beruvchi elektron platforma yaratish.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, mikrosug‘urta kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarining risklarini minimallashtirishda muhim moliyaviy himoya vositasi hisoblanadi. U tadbirkorlik faoliyatida yuzaga keladigan kutilmagan yo‘qotishlarning salbiy ta’sirini kamaytiradi, biznesning uzluksizligini ta’minlaydi va tadbirkorning moliyaviy barqarorligini mustahkamlaydi.

O‘zbekiston sharoitida mikrosug‘urtani rivojlantirish uchun sug‘urta mahsulotlarini soddalashtirish, raqamli kanallar orqali ommalashtirish, bank-sug‘urta hamkorligini kuchaytirish va tadbirkorlarning sug‘urta madaniyatini oshirish zarur. Mazkur yo‘nalishdagi chora-tadbirlar kichik biznesni tashqi shoklardan himoya qilish, kreditga layoqatlilikni oshirish va iqtisodiyotda barqaror o‘sishni ta’minlashga xizmat qiladi.

Maqolada ilgari surilgan takliflarni amaliyotga tatbiq etish natijasida mikrosug‘urta kichik biznes uchun formal talab emas, balki real ehtiyojga asoslangan samarali risk-menejment instrumentiga aylanishi mumkin. Bu esa mamlakat sug‘urta bozorining diversifikatsiyalashuvi, moliyaviy inklyuziyaning kengayishi va tadbirkorlik muhitining yanada mustahkamlanishiga olib keladi.

Bundan tashqari, mikrosug‘urta tizimining keng joriy etilishi tadbirkorlarning moliyaviy rejalashtirish madaniyatini oshiradi. Risklarni oldindan baholash va ularning salbiy oqibatlariga tayyor turish kichik biznes subyektlariga bozordagi beqarorlik sharoitida ham faoliyatini davom ettirish imkonini beradi.

Shu bois kelgusida mikrosug‘urta mahsulotlarini hududlar, tarmoqlar va tadbirkorlik faoliyati turlari bo‘yicha moslashtirish muhim hisoblanadi. Ayniqsa, raqamli sug‘urta xizmatlarini kengaytirish va tovon to‘lash jarayonini tezkorlashtirish mikrosug‘urtaga bo‘lgan ishonchni oshiradi hamda uning amaliy samaradorligini kuchaytiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasining “Sug‘urta faoliyati to‘g‘risida”gi Qonuni. O‘RQ-730-son, 23.11.2021. https://lex.uz/docs/-5739117
2. Fitch Ratings. Uzbek Insurance Sector’s Rapid Growth Driven by Riskier Business. 14.04.2025.
3. IAIS. Insurance Core Principles. International Association of Insurance Supervisors.
4. ILO. Insurance for Small Businesses. International Labour Organization.
5. GIZ. Managing risks more effectively: Rethinking insurance for MSMEs. 2020.
6. UNDP Sustainable Finance Hub. Landscape of Microinsurance. 2023.
7. ADB. Insurance for Micro, Small, and Medium-Sized Enterprises. Asian Development Bank, 2017.
8. Microinsurance Network. Insurance for MSMEs: Meeting the needs of an underserved market.
9. Kuratko D.F. Entrepreneurship: Theory, Process, Practice. Cengage Learning.
10. Rejda G.E., McNamara M. Principles of Risk Management and Insurance. Pearson.
11. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi ma’lumotlari.
12. O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi huzuridagi sug‘urta bozori bo‘yicha ochiq ma’lumotlar.